

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีผลต่อการดำรงชีวิตตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเร่งรัดทางด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาการดำเนินชีวิตในครอบครัว เช่น ปัญหาความยากจน ครอบครัวแตกแยก เด็กขาดความอบอุ่น เป็นต้น สภาพต่างๆ ดังกล่าวมีผลกระทบต่อพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตของเด็ก ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการปรับตัว ทางด้านอารมณ์ และสังคม เด็กเหล่านี้มักไม่กล้าแสดงออก ขาดการตัดสินใจที่ดี และความเป็นตัวของตัวเอง อันเป็นพื้นฐานของความเชื่อมั่นในตนเอง

ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นบุคลิกภาพทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กและควรส่งเสริมให้พัฒนาอยู่เสมอ เพราะคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะช่วยให้มีบุคลิกภาพดี มองโลกในแง่ดี และมีความรู้สึกปลอดภัย กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องที่ควร มีความรับผิดชอบในหน้าที่ การงานของตน และสามารถประสบความสำเร็จ ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ (สุชา จันท์เอม, 2510) ปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสติปัญญาอย่างมาก เพราะเชื่อว่าจะนำไปสู่ความก้าวหน้าในการทำงาน พัฒนาการด้านสังคมดูเหมือนจะไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่มีความสำคัญต่อบุคลิกภาพและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของชีวิตในอนาคต (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) การศึกษาจึงน่าจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป

ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกนึกคิดที่ดีของบุคคลที่มีต่อตนเอง มีความภาคภูมิใจ หึงพอใจ และเข้าใจบทบาทของตนเอง สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นๆ ได้

ทุกเวลาและสถานที่ (เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2524) ซึ่งจะสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อมั่นของตนเอง ต่อไปนี้

1. มีจิตใจมั่นคง เช่น ไม่เชื่อโดยไร้เหตุผล ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์
2. กล้าแสดงออก เช่น กล้าพูด กล้าตอบ กล้าซักถาม กล้าแสดงความคิดเห็น
3. กล้าตัดสินใจ เช่น ตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ลังเล แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี
4. กล้าเผชิญความจริง เช่น ไม่หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เป็นปัญหา พอใจในสภาพของตนเอง พอใจในงานที่ทำและสังคมที่ตนอยู่

ตามความคิดและทฤษฎีของ อีริกสัน (Erickson, 1963) เกี่ยวกับลักษณะพัฒนาการความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่ว่า เด็กจะปรับตัวได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูในช่วงปฐมวัย เพราะวัยทารกเป็นวัยที่เด็กมีความจำเป็นต้องพึ่งพาพ่อแม่ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตน เนื่องจากเด็กยังช่วยตัวเองไม่ได้ แต่เมื่ออายุมากมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น เด็กจะเริ่มช่วยเหลือตัวเองได้ การพึ่งพาคนอื่นจะค่อยๆ ลดลง ผู้ใหญ่จึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาพฤติกรรมต่างๆ อย่างอิสระ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในตัวเอง มีความเป็นตัวของตัวเองในการที่จะไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดไป และเชื่อว่าเด็กในวัยนี้ มีพัฒนาการทางสังคมอยู่ในขั้นความเป็นตัวของตัวเอง หรือความไม่มั่นใจในตนเอง ถ้าเด็กมีโอกาสทำสิ่งที่ต้องการ เด็กจะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้ดี เมื่ออายุประมาณ 4 ปีขึ้นไปเด็กจะเริ่มพัฒนาศักยภาพในขั้นความคิดริเริ่มหรือความรู้สึกลับใจ เด็กจะมีความรู้สึกลับใจอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีความคิดริเริ่มในการทำกิจกรรม การให้เวลาในการตอบคำถามของเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กลองทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะค้นคว้า ตรวจสอบและทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ถ้าผู้ใหญ่เข้มงวดกับการกระทำของเด็ก ไม่เปิดโอกาสให้เด็กทำสิ่งที่ตนสนใจอยากรู้ และอยากลงมือทำเอง หรือตอบคำถามที่เด็กต้องการรู้ เด็กจะไม่กล้าคิดทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการสะกิดกั้นความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก

ตามนโยบาย ในการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในระยะแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 ด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และการเมืองการปกครอง ซึ่งมีเป้าหมายว่า ให้เด็กและเยาวชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้นำ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีศรัทธาในชาติ ตลอดจนมีจิตสำนึกชาตินิยม (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2535) ดังนั้น การจัดประสบการณ์ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็ก จึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาในปัจจุบันและเป็นการสนองนโยบายของประเทศอีกด้วย

การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอนุบาล จึงควรมีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เข้าใจบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมและสามารถปรับตัว อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังที่ อีริกสัน (Erickson, 1963) โรเจอร์ส (Rogers, 1969) และ มาสโลว์ (Maslow, 1970) กล่าวตรงกันว่า การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก เกิดจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับ กล่าวคือ ถ้าประสบการณ์ทั้งหมดที่เด็กได้รับนั้น ส่งเสริมให้เด็กมีความนึกคิดที่ดีเกี่ยวกับตนเอง จนเห็นว่าตนเป็นคนมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของคนอื่น สามารถเป็นผู้นำและเป็นประโยชน์แก่คนอื่นได้ เด็กก็จะกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก สามารถ ตัดสินใจในสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จ เข้าใจบทบาทของตนเอง และสามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ ในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้อย่างสงบสุข ทั้งนี้ เพื่อตอบสนอง ธรรมชาติของพัฒนาการในตัวเด็กที่เด็กต้องการ และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเขา แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ปรากฏว่า การพัฒนาและส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง ยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย เท่าที่ควร เพราะจากการศึกษา วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยโดยทั่วไปยังไม่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กมากนัก นอกจากนี้ ยังมีสภาวะรอบด้านที่บั่นทอนความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กด้วย เช่น การตำหนิเด็ก การลงโทษโดยไม่รู้เหตุผล การถูกเพื่อนล้อเลียนขมขื่น การประมาทเด็ก หรือการคาดหวังในด้านลบ การดุเด็กเกินไป การไม่ยอมรับในความสามารถของเด็กหรือช่วยเด็กเกินไป และการปกครองเด็กแบบเผด็จการ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536)

สภาพดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า เด็กขาดโอกาสในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองและ คุรุชาติทักษะ ขาดประสบการณ์ ตลอดจนขาดความรู้ความชำนาญในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็ก

ดังนั้น วิธีการจัดประสบการณ์ของครูจึงมีความสำคัญยิ่ง ดังที่ เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2524) ได้กล่าวว่า ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็ก ครูควร จัดกิจกรรมให้เด็กได้รับความอบอุ่นใจ มีความไว้วางใจผู้อื่น ถ้ากระทำการต่างๆ ด้วยตนเอง มีบรรยากาศ ที่ผ่อนคลาย ให้การยอมรับและให้เด็กมีโอกาสได้คิดตัดสินใจด้วยตนเอง ให้กำลังใจ เด็กอยู่เสมอและเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ และภรณ์ คุรุรัตนะ (2535) ได้กล่าว ถึงการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม ว่าเป็นการพัฒนาทางสังคมของเด็ก ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการ ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่รวมกลุ่ม รู้จักบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม ฝึก

การสมาคมและการปรับตัว ตลอดจนครูสามารถฝึกให้เด็กมีพฤติกรรมกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ และพยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

พาร์เทน (Parten, 1932) ได้จัดแบ่งพฤติกรรมการเล่นทางสังคมของเด็ก ออกเป็น 6 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ขั้นเฝ้าดู (Unoccupied Behavior) ในขั้นนี้เด็กจะไม่เล่น แต่จะเฝ้าดูอะไรที่น่าสนใจและเด็กจะเคลื่อนไหวร่างกายอย่างไม่มีจุดหมาย
2. ขั้นสังเกต (Onlooker Behavior) เด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่สังเกตพฤติกรรม และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความพยายามที่จะสื่อสารกับเพื่อนแต่เป็นไปโดยทางอ้อม
3. ขั้นเล่นอิสระหรือเล่นคนเดียว (Solitary Play) เป็นขั้นการเล่นกับของเล่นอย่างจริงจังความลำพัง ไม่พูดหรือเล่นใกล้คนอื่น
4. ขั้นเล่นขนาน (Parallel Play) เกิดขึ้นเมื่อเด็กสองคนขึ้นไป เล่นของเล่นหรือทำกิจกรรมที่คล้ายกันแต่ไม่เล่นด้วยกัน
5. ขั้นเล่นรวมกัน (Association Play) เด็กจะเล่นด้วยกันเป็นกลุ่ม แต่ละคนมีจุดสนใจของตัวเอง พูดหรือแสดงพฤติกรรมที่ตนเองต้องการ โดยไม่มีเป้าหมายร่วมกัน
6. ขั้นร่วมมือ (Co-operative Play) เป็นกิจกรรมการเล่นที่มีจุดหมาย มีทิศทาง มีการแบ่งงาน มีบทบาทและมีการช่วยเหลือของกลุ่ม

แนวความคิดของ พาร์เทน นี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าของ Piaget (1946) ที่พบว่า การเล่นของเด็ก แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. เล่นคนเดียว (Motor and Individual Play) เด็กจะเล่นคนเดียวไปเรื่อยๆ ไม่มีจุดหมายของการเล่น
2. เล่นตามจิตสำนึกของเด็ก (Egocentric Play) เด็กจะเลียนแบบการเล่นจากเด็กคนอื่น แต่มักจะเล่นตามลำพัง หรืออาจจะเล่นกับเพื่อนบ้าง ไม่สนใจเรื่องแพ้-ชนะ
3. เริ่มเล่นร่วมกันตามกฎกติกา (Incipient Co-operation) เด็กจะเล่นด้วยกันตามกติกาการเล่น มีจุดหมายที่จะเล่นให้ชนะ แต่ยังยึดตนเองเป็นหลัก
4. เล่นตามกฎกติกาและพัฒนาให้เหมาะสม (Codification of Rules) เด็กมีการสร้างกฎกติกาการเล่นและการปรับวิธีการเล่นให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การเล่นเป็นกลุ่ม (Group Games) เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะกระตุ้นให้เด็กเกิดความร่วมมือกัน ในการสร้างกติกาการเล่นและปฏิบัติร่วมกัน การสร้างกติกานั้นเป็นกิจกรรมด้านการปกครอง ซึ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจ เป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจของเด็ก เพราะเด็กจะต้องร่วมมือกันคิด และตัดสินใจในสิ่งที่ก่อให้เกิดผลดี เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อหาข้อสรุปของกติกาการเล่น เด็กจะต้องแยกความคิดเห็นที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน อันเป็นกระบวนการที่พัฒนาความรู้ ความคิดอย่างมีเหตุผล ถึงแม้ว่าจะมีการโต้แย้งกัน แต่เด็กทุกคนในกลุ่มต้องยอมรับในความคิดเห็นของคนอื่น ๆ เพื่อหาข้อตกลงกันให้ได้ การมีกติกาในการเล่นเป็นกลุ่ม จะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กเกิดพัฒนาการในด้านความแคล่วคล่องว่องไว มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา และมีความมั่นใจในตนเอง กล่าวหาในสิ่งที่ตนเองคิด การยึดมั่นในกติกาการเล่นจะนำไปสู่การคิดหาวิธีการลงโทษ เด็ก ๆ จะเกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การเล่นบางอย่างมีกติกาการเล่นอยู่แล้ว แต่เด็กสามารถที่จะปรับหรือเปลี่ยนวิธีการเล่นขึ้นมาใหม่ได้ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย การสร้างกติกาขึ้นเองภายในกลุ่ม โดยไม่ต้องถูกผู้ใหญ่ควบคุม จะทำให้เด็กมีความคิดที่จะเป็นตัวของตัวเอง เมื่อมีการยอมรับในกติกานั้น ๆ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นใจและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น (Kamii and DeVries, 1981) จะเห็นได้ว่า การเล่นเป็นกลุ่มมีลักษณะพิเศษหลายอย่าง ที่ไม่เหมือนกับการเล่น และการแข่งขันทั่วไป

เพื่อให้เข้าใจลักษณะของการเล่นเป็นกลุ่มได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพียเจต์ (Piaget, 1946) ได้กำหนดหลักการการเล่นเป็นกลุ่มที่ดีและมีประโยชน์ทางการศึกษาไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เสนอสิ่งที่น่าสนใจและท้าทายเพื่อให้เด็กได้ค้นพบวิธีการเล่น
2. ทำให้เด็กสามารถตัดสินใจในความสำเร็จของตนเองได้
3. ให้ผู้เล่นทุกคนมีส่วนร่วมในการเล่นอย่างตั้งใจ ตลอดกิจกรรม

นอกจากนี้ เพียเจต์ (Piaget, 1946) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเล่นเป็นกลุ่ม สำหรับจัดกิจกรรมให้กับเด็กอนุบาลไว้ 3 ข้อด้วยกัน คือ

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ใหญ่ เด็กควรจะมีความเป็นตัวของตัวเองในด้านความคิดและการกระทำ โดยอาศัยการควบคุมของผู้ใหญ่ให้น้อยที่สุด
2. ในส่วนที่เกี่ยวข้องระหว่างเด็กกับเด็กด้วยกัน เด็กจะต้องมีความสามารถในการแยกประเด็นความคิดเห็นที่เหมือนกันและแตกต่างกันได้

3. ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ เด็กจะต้องว่องไว อยากรู้อยากเห็น คิดวิเคราะห์ได้ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ และพูดในสิ่งที่คิดอย่างจริงใจ รวมทั้งการคิดค้นด้วยตนเอง คือเกิดความคิดที่น่าสนใจและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

ถ้าเด็กมีคุณสมบัติครบตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อนี้ การพัฒนาในด้านอื่นๆ ก็จะมีเกิดขึ้นมา เช่น การพัฒนาด้านภาษา จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กมีกิจกรรมร่วมกัน ในการแสดงความคิดเห็นซึ่งต้องมีการพูดและฟัง ส่วนผลการพัฒนาด้านสังคมนั้นจะเกิดได้เมื่อความคิดของเด็กนั้นเป็นที่ยอมรับอย่างมีเหตุผล ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงความคิดเห็น

คามิ และเดอวีรีส์ (Kamii and DeVries, 1981) ได้นำหลักการและวัตถุประสงค์ของการเล่นเป็นกลุ่มมาประกอบการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กอนุบาล โดยยึดหลักการสอนที่ช่วยให้เด็กเกิดการค้นพบได้โดยง่าย และสามารถคิดสร้างกฎกติกาการเล่นด้วยตนเอง (Constructivism) เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิด การตัดสินใจด้วยตนเองและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเล่นร่วมกัน ซึ่งมีวิธีการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม เป็น 4 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ปลอ่ยให้เด็กเล่นตามวิถีทางของเด็ก โดยครูจะเป็นผู้สังเกตการณ์อยู่เฉย ๆ เท่านั้น

ชั้นที่ 2 จัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มในลักษณะที่ไม่มีการแข่งขันในระยะแรกเสียก่อน

ชั้นที่ 3 กระตุ้นให้เด็ก ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นด้วยตนเอง เพราะการเล่น และประสบการณ์ในครั้งแรก ๆ จะช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทางความคิดและสามารถจะเปลี่ยนแปลงวิธีการเล่นได้

ชั้นที่ 4 ลดบทบาทของครูให้น้อยลงโดยให้เด็กดำเนินการเล่นด้วยตนเอง โดยครูจะร่วมเป็นผู้เล่นคนหนึ่ง ซึ่งจะทำตามกติกาเหมือนผู้เล่นคนอื่นๆ ในขณะที่เดียวกันก็จะคอยชี้แนะ หรือให้คำแนะนำ ตามสถานการณ์เท่าที่จำเป็น จะไม่ใช้วิธีการแนะนำที่มีลักษณะของการสอนหรือการตัดสินใจของครู

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม จะมีคุณค่าต่อการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กอนุบาลมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการสอนของครูว่าจะใช้วิธีการในการสอดแทรกและสนับสนุนอย่างไร ในขณะที่เด็กเล่นเป็นกลุ่ม ครูจะต้องกระตุ้นให้เด็กทุกคนในกลุ่ม ร่วมกันกำหนดวิธีเล่นเอง (Autonomy) คือ ส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการคิด กล้าพูด

กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ สามารถรวบรวมความคิดต่างๆ เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันในการเล่น และเป็นที่ยอมรับของทุกคนในกลุ่ม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง แต่ถ้าครูจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม โดยให้เด็กเล่นตามกติกาที่กำหนด เด็กก็จะมีอิสระ ในการคิด หรือตัดสินใจด้วยตนเอง ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของครู โดยให้ปฏิบัติตามคำสั่ง ในลักษณะเช่นนี้ เด็กก็จะกลายเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (Kamii and DeVries, 1981)

จากหลักการและเหตุผลตามทฤษฎีของอีริคสัน และแนวการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มของ คามิ และเดอวีรีส์ ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดความคิดที่จะนำการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มไปใช้กับเด็กอนุบาล เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบกับยังไม่มีผู้ใด นำวิธีการเล่นเป็นกลุ่ม มาใช้ในการพัฒนาเด็กอนุบาลในประเทศไทย และยังไม่มียานวิจัยภายในประเทศทางด้านนี้มาก่อน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการศึกษาว่า เมื่อจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง กับจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบปกติ จะมีผลในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความกล้าแสดงออกและด้านความกล้าตัดสินใจของเด็กอนุบาลต่างกันหรือไม่ อย่างไร และวิธีการดังกล่าว จะเหมาะสมกับเด็กอนุบาลมากน้อยเพียงใด โดยได้นำหลักการและทฤษฎีของอีริคสัน และแนวการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มของ คามิ และเดอวีรีส์ มาเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม จำนวน 40 กิจกรรม เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง และนำไปทดลองใช้ในการจัดประสบการณ์ เพื่อประกอบการเรียนการสอน ให้กับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กอนุบาลได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการเล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความกล้าแสดงออกและด้านความกล้าตัดสินใจของเด็กอนุบาล

สมมติฐานของการวิจัย

การศึกษาในระดับอนุบาลนั้น มุ่งส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมทางด้านการคิด กล้าตัดสินใจและ กล้าแสดงออก เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับนี้ แต่ในปัจจุบันพบว่า สภาพ การเรียนการสอน มุ่งเน้นให้เด็กได้รับเนื้อหาวิชาการเป็นอย่างมาก เด็กขาดโอกาสในการ แสดงออกอย่างอิสระและมีการตอบสนองน้อย เนื่องจากครูเป็นศูนย์กลางในการเรียนเป็นส่วนมาก และยังเป็น การสกัดกั้นความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเกิดขึ้นในตัวเด็ก การเปิดโอกาสให้เด็กได้คิด กล้าแสดงออก และตัดสินใจอย่างอิสระตามความคิดของตนเอง จึงเป็นแนวทางในการพัฒนา และ ส่งเสริมให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีบุคลิกดี มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและดีงามเป็นทรัพยากร มนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีสาเหตุ ส่วนหนึ่งจากผู้ที่ไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเองมาตั้งแต่เด็ก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ เด็กอนุบาล จึงควรเน้นการจัดกิจกรรมให้เด็กและเยาวชน มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น โดย การจัดประสบการณ์ที่สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ยอมรับในความสามารถของเด็ก ส่งเสริมให้มี ความคิดอย่างอิสระ กระตุ้นให้เด็กเกิดความร่วมมือกัน เล่นและปฏิบัติร่วมกัน รู้จักสร้างกติกา การเล่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกล้าตัดสินใจ ซึ่งเป็นลักษณะของผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง กระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดความรู้ ความสามารถนั้น เกิดจากการค้นพบด้วยตนเอง ของเด็ก ไม่ใช่เกิดจากการบอสิ่งที่จะต้องหรือจากการสอนของครูอย่างเดียว ดังนั้นวิธีที่ให้เด็ก ได้ตัดสินใจ ได้คิด และแสดงออกอย่างอิสระ คือการให้ได้เล่นและปฏิบัติด้วยตนเอง เล่นกันเอง อย่างอิสระ สร้างกติกาการเล่นร่วมกันภายในกลุ่มโดยไม่ถูกผู้ใหญ่ควบคุม จะทำให้เด็กมีความคิด ที่จะเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับในกฎกติกาต่างๆ จะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจและมีความเชื่อมั่น ในตนเองมากขึ้น (Piaget, 1946)

แจ่มจันทร์ เกียรติกุล (2531) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นในตนเอง และวินัยในตนเอง ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างๆ กันและอยู่ในชั้นเรียนของครูที่มีพฤติกรรมทางวาจา และท่าทางแตกต่างกัน พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีความ เชื่อมั่นในตนเอง และมีวินัยในตนเอง สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด

2) เด็กปฐมวัยที่อยู่ในชั้นเรียนของครูที่มีพฤติกรรมทางวาจาและท่าทางแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง มีความเชื่อมั่นในตนเองและ วินัยในตนเอง สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่อยู่ในชั้นเรียนของครู ที่มีพฤติกรรมทางวาจา และท่าทางแบบครูเป็นศูนย์กลาง

อารี เกษมรัติ (2533) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม และกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และแบบรักทะนุถนอม พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักทะนุถนอม เมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม มีความเชื่อมั่นในตนเอง สูงกว่าเมื่อทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ

มุสเสน (Mussen, 1969) ได้ศึกษาพบว่า พ่อแม่ที่ปล่อยให้เด็กเป็นอิสระ ในการช่วยเหลือตนเองและสนองความต้องการ ในด้านความอยากรู้อยากเห็น จะทำให้เด็กมีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเองได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าพูด กล้าแสดงออก สามารถเผชิญกับสถานการณ์ใหม่โดยไม่วิตกกังวล มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ด้วยความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ว่า

1. คะแนนความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กอนุบาล ที่เล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง สูงกว่าคะแนนความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กอนุบาลที่เล่นเป็นกลุ่มแบบปกติ
2. คะแนนความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความกล้าแสดงออกของเด็กอนุบาลที่เล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง สูงกว่าคะแนนความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความกล้าแสดงออกของเด็กอนุบาลที่เล่นเป็นกลุ่มแบบปกติ
3. คะแนนความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความกล้าตัดสินใจของเด็กอนุบาลที่เล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง สูงกว่าคะแนนความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความกล้าตัดสินใจของเด็กอนุบาลที่เล่นเป็นกลุ่มแบบปกติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่มีอายุ 5-6 ปี ของโรงเรียนอนุบาลสมุทรสาคร ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. ใช้เวลาในการดำเนินการวิจัย จำนวน 10 สัปดาห์
3. แผนการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม มี 2 แบบ คือ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง จำนวน 40 แผน และแผนการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบปกติ จำนวน 40 แผน
4. ความเชื่อมั่นในตนเอง วัด 2 ด้าน คือด้านความกล้าแสดงออก และด้านความกล้าตัดสินใจ ด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนและการสัมภาษณ์
5. ตัวแปรในการวิจัย แบ่งเป็น
 - 5.1 ตัวแปรต้น คือ การเล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง และการเล่นเป็นกลุ่มแบบปกติ
 - 5.2 ตัวแปรตาม คือ คะแนนความเชื่อมั่นในตนเองด้านความกล้าแสดงออก และด้านความกล้าตัดสินใจ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างสติปัญญาและประสบการณ์ของเด็กอนุบาล ที่เป็นตัวอย่างประชากร
2. ความเชื่อมั่นในตนเองด้านความกล้าแสดงออก และด้านความกล้าตัดสินใจสามารถวัดได้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน และการสัมภาษณ์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมด้านความกล้าแสดงออก และพฤติกรรมด้านความกล้าตัดสินใจ ที่ได้จากคะแนนการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์ร่วมกัน

พฤติกรรมด้านความกล้าแสดงออก หมายถึง พฤติกรรมที่มีลักษณะกล้าตอบคำถามครูทันทีด้วยความมั่นใจไม่ลังเล กล้าพูด บรรยาย อธิบายและเล่าเรื่องหน้าชั้นโดยไม่รีรอ กล้าแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผล กล้ากระทำการต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยไม่พึ่งผู้อื่น มีความกระตือรือร้นไม่สะทกสะท้านต่อเหตุการณ์และบุคคล ไม่ขี้อาย ไม่ประหม่าหวาดผวา สบตาครูและบุคคลอื่นๆ ในขณะพูดหรือตอบคำถาม พฤติกรรมด้านความกล้าแสดงออกนี้ ได้จากคะแนนการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์ร่วมกัน

พฤติกรรมด้านความกล้าตัดสินใจ หมายถึง พฤติกรรมที่มีลักษณะกล้าตัดสินใจทันที โดยไม่ลังเล ตัดสินใจด้วยตนเองไม่พึ่งพาความคิดเห็นของคนอื่น แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี กล้าทดลองกล้าทำในกิจกรรมใหม่ ๆ ได้ดี และกล้าตัดสินใจได้อย่างถูกต้องด้วยความเต็มใจ พฤติกรรมด้านความกล้าตัดสินใจนี้ ได้จากคะแนนการสังเกตพฤติกรรมและการสัมภาษณ์ร่วมกัน

การเล่นเป็นกลุ่ม หมายถึง กิจกรรมการเล่นที่เด็กเล่นด้วยกัน ผู้เล่นทุกคนมีบทบาทการเล่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งมีลักษณะการเล่น 2 ลักษณะ คือ การเล่นที่ผู้เล่นมีบทบาทเหมือนกัน และการเล่นที่ผู้เล่นมีบทบาทตรงข้ามกัน ประกอบด้วยการเล่น 8 ประเภท ได้แก่ ประเภทเล็งเป้าหมาย วิ่งแข่งขัน วิ่งไล่ตาม ซ่อนหาสิ่งของ เคาหรือทาย ใช้คำสั่งหรือคำพูด บัตรคำหรือบัตรภาพ และประเภทมีบอร์ดเป็นส่วนประกอบ

การจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบกำหนดวิธีเล่นเอง หมายถึง การเล่นเป็นกลุ่ม 8 ประเภท ที่จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการคิด กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น ความเป็นตัวของตัวเอง ในการตัดสินใจ สามารถรวบรวมความคิดต่าง ๆ เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันในการเล่น และเป็นที่ยอมรับของทุกคนในกลุ่ม

การจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มแบบกติกา หมายถึง การเล่นเป็นกลุ่ม 8 ประเภท ที่จัดกิจกรรมแบบครูเป็นผู้ชี้แนะ โดยครูเป็นผู้ควบคุมการเล่น เด็กจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและเล่นตามกติกาที่กำหนด

เด็กอนุบาล หมายถึง เด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่มีอายุ 5-6 ปี ของโรงเรียนอนุบาลสมุทรสาคร ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองและรูปแบบการเล่นเป็นกลุ่ม จากหนังสือ เอกสาร ตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เลือกตัวอย่างประชากร ตัวอย่างประชากรเป็นเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่มีอายุ 5-6 ปี ของโรงเรียนอนุบาลสมุทรสาคร ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 40 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีจับฉลาก ได้ห้องเรียน 1 ห้อง จากจำนวนห้องเรียนทั้งหมด 5 ห้อง ซึ่งได้นักเรียนในห้องนั้นเป็นตัวอย่างประชากร แล้วนำแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนและแบบสัมภาษณ์ ไปสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์ตัวอย่างประชากร ทั้ง 40 คน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อนำคะแนนที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์ของแต่ละคนไปจับคู่คะแนน (match by pair) แบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากร 2 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน
3. แผนการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม ผู้วิจัยสร้างขึ้น 2 แบบ คือ แบบกำหนดวิธีเล่นเอง 40 แผน และแบบปกติ 40 แผน แล้วนำแผนการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม ทั้ง 2 แบบเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องให้ถูกต้องเหมาะสม แล้วนำไปทดลองใช้กับเด็กที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรอีกครั้งหนึ่ง
4. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนและแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน และแบบสัมภาษณ์อย่างละ 1 ชุด ประกอบด้วยพฤติกรรม 2 ด้าน คือ ด้านความกล้าแสดงออก และด้านความกล้าตัดสินใจ แล้วนำไปทดลองใช้กับเด็กอนุบาลที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร เพื่อปรับปรุงแก้ไข นำแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนและแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องให้ถูกต้องเหมาะสม แล้วนำแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน และแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้กับเด็กอนุบาลที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรอีกครั้งหนึ่ง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสัมภาษณ์ ก่อนนำไปใช้กับตัวอย่างประชากร

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

5.1 นำแผนการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มทั้ง 2 แบบไปทดลองใช้กับตัวอย่างประชากร แบบละ 1 กลุ่ม และสังเกตพฤติกรรมตัวอย่างประชากร ตามแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ระหว่างดำเนินการทดลอง 8 สัปดาห์

5.2 นำแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน และแบบสัมภาษณ์ ไปสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์ตัวอย่างประชากร หลังการทดลอง 1 สัปดาห์ เพื่อนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์พฤติกรรมด้านความกล้าแสดงออก พฤติกรรมด้านความกล้าตัดสินใจ และความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งสรุปและอภิปรายผลการทดลอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับครู ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กอนุบาล ให้สูงขึ้น
2. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล ได้นำหลักการและวิธีการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการเรียนการสอน ในการจัดประสบการณ์ด้านอื่น ๆ
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร และนักวิชาการ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กอนุบาล ได้พิจารณานำแผนการจัดกิจกรรม และวิธีการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม ไปเพื่อพัฒนาหลักสูตร หรือแนวการสอนในระดับอนุบาล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย